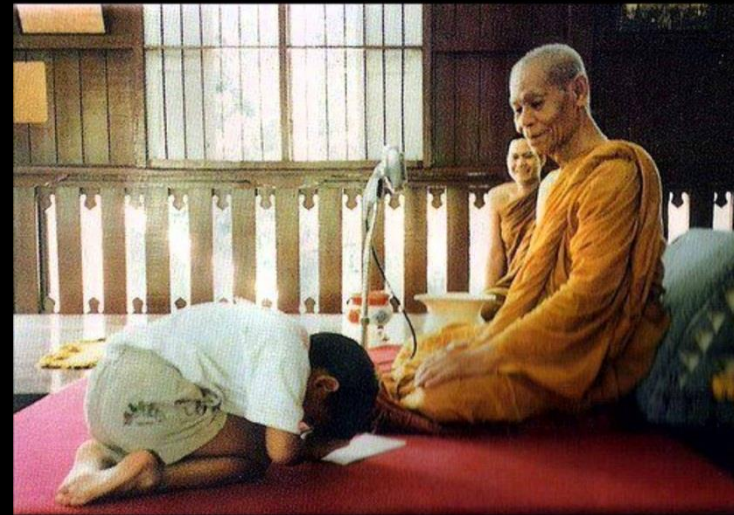

วิชาสังคมศึกษา ม.3

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

พระรัตนตรัย

พระรัตนตรัย หมายถึง แก้วอันประเสริฐ หรือสิ่งมีค่ายิ่ง
3 ประการได้แก่

1) พระพุทธ คือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัส
รู้ชอบด้วยพระองค์เอง พระองค์พยายามแสวงหาความจริงใน
ธรรมชาติเพื่อช่วยมวลมนุษย์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ คือ การ
เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ

2) พระธรรม คือ ความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ แล้วนำมาเปิดเผยสั่งสอนแก่ชาวโลกพระธรรมจึงเป็นหลักความจริงของโลกและชีวิตมนุษย์และคำสั่งสอนเพื่อความเป็นคนดี

3) พระสงฆ์ คือ สาวกของพระพุทธเจ้า ได้แก่ กลุ่มคนที่เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ยอมสละเพศฆราวาสออกบวชในพระพุทธศาสนา ศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งสอนและเผยแผ่สั่งสอนประชาชนให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ

พระรัตนตรัย 3 ระดับ

1) พระรัตนตรัยที่เป็นสัญลักษณ์

พระพุทธ คือ สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธองค์ เช่น พระพุทธรูป เจดีย์ ต้นโพธิ์ ตราธรรมจักร

พระธรรม คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกหนังสือธรรมะ ไบจาน คัมภีร์ และบทสวดต่าง ๆ

พระสงฆ์ คือ พระภิกษุ รูปพระสงฆ์ สามเณร และผ้ากาสาวพัสตร์ เป็นต้น

2) พระรัตนตรัยที่เป็นรูปธรรม

พระพุทธ คือ พระพุทธเจ้าที่มีตัวตนและเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ เป็นศาสดาก่อนตั้งพระพุทธศาสนาและสั่งสอนธรรมะแก่ชาวโลก

พระธรรม คือ หมวดธรรมในพระไตรปิฎกทั้ง 45 เล่ม เป็นหลักปรัชญาชีวิต เป็นดวงประทีปส่องทางสว่างให้ผู้ปฏิบัติ

พระสงฆ์ คือ สาวกหรือลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า ผู้ปฏิบัติชอบและสั่งสอนประชาชน

3) พระรัตนตรัยที่เป็นคุณธรรม

พระพุทธ คือ พระพุทธคุณ ได้แก่ ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ

พระธรรม คือ ความที่จิตเข้าถึงพระธรรมทำให้เกิดความสะอาด สว่าง สงบ และความเมตตาสงสาร

พระสงฆ์ คือ คุณธรรมชั้นสูงหรือคุณภาพจิตชั้นสูงที่เข้าถึงการเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

พระสงฆ์และคุณของพระสงฆ์

ประเภทของพระสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1) **สมมติสงฆ์** คือ พระสงฆ์ที่ได้รับ

การบรรพชาอุปสมบทหรือบวชถูกต้องตาม

พระธรรมวินัย แต่ยังไม่บรรลุมรรคผล

หมายความว่า เป็นพระสงฆ์แต่ยังไม่มี

คุณสมบัติตามระดับขั้นของการเป็นพระอริยบุคคล อันได้แก่ การละ

กิเลสตามระดับขั้นของการเป็นพระอริยบุคคลขั้นนั้น ๆ

2) อริยสงฆ์ คือ สาวกของพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปฏิบัติดีปฏิบัติ

ชอบจนบรรลุอริยคุณ สามารถละ

กิเลสได้ตามระดับขั้นของการเป็น

พระอริยบุคคล มีโศดาบัติผลเป็น

เบื้องต้น และอรหัตผลเป็นที่สุด

คุณของพระสงฆ์ สามารถจำแนกได้ 9 ประการเรียกว่า สังฆคุณ 9

1) สุปฏิปันโน: เป็นผู้ปฏิบัติดี คือปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ ประพฤติสุจริต 3 ประการ คือ กายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ตั้งอยู่ในอาชีวะปาริสุทธิศีล คือ ประพฤติสุจริตสะอาดบริสุทธิ์ในการดำรงชีวิต

2) อชุปฏิปันโน: เป็นผู้ปฏิบัติตรง คือ ปฏิบัติตรงไป ตรงมาตามหลักธรรมไม่เป็นคนเจ้าเล่ห์เพทุบาย ไม่พูดเท็จเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน

3) ฉวยปฏิบัติปณฺโณ: เป็นผู้ปฏิบัติถูกต้องทาง คือ มุ่งธรรมเป็นใหญ่ ไม่ใส่ใจปฏิบัติเพราะเห็นแก่ลาภสักการะเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อพระนิพพาน

4) สามิจิปฏิบัติปณฺโณ: เป็นผู้ปฏิบัติสมควร คือ ควรแก่การยกย่อง ควรแก่ความเคารพนับถือ กราบไหว้

5) อาหุเนยฺโย: เป็นผู้ควรแก่ของค่านับ เพราะมีคุณธรรมสูง สมบูรณ์ด้วยศีลาจารวัตรควรแก่การเคารพนับไหว้ของชาวโลก

6) ปาหุเนยฺโย: เป็นผู้ควรแก่ของต้อนรับ เพราะเป็นผู้มาดีไป

ดี นำสิริมงคลมาให้จึงควรแก่การต้อนรับ

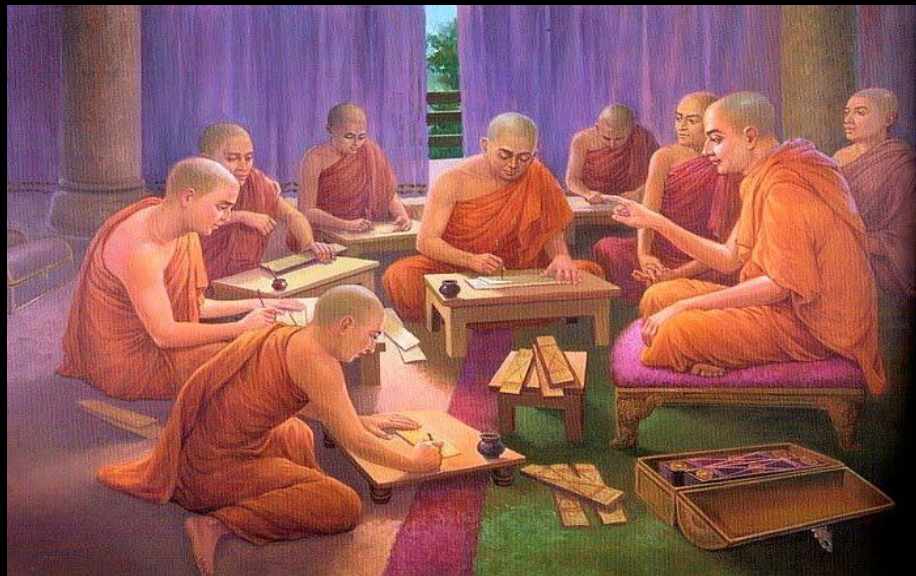
7) ทกฺขิเนยฺโย: เป็นผู้ควรแก่ทักษิณาหรือควรแก่ของทำบุญ

เพราะเป็นผู้บริสุทธิตำทักษิณาทานของทายกให้มีผลไพศาล

8) อณฺชลิกรณฺีโย: เป็นผู้ควรแก่การกราบไหว้ เพราะ

พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ จึงควรแก่การยกมือไหว้อย่างยิ่ง

9) อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺุเขตฺตํ โลกสุตฺตา: เป็นเนื่อบานบุญอันยอด
เยี่ยมของโลก การทำบุญถวายทานแก่พระสงฆ์ย่อมนำ
ประโยชน์สุขอย่างกว้างขวางยาวนานเหมือนกับทำนาในที่นา
อันอุดมสมบูรณ์

อริยสัจ คือ หลักความจริงที่เป็นธรรมชาติของชีวิต อันเป็น
หลักการที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล 4 ประการ

- (1) ทุกข์ ความจริงธรรมชาติว่า ด้วยความทุกข์หรือความจริงว่าด้วยปัญญา
- (2) สมุทัย ความจริงว่าด้วยสาเหตุของความทุกข์หรือสาเหตุของปัญหา
- (3) นิโรธ ความจริงว่าด้วยสภาพของการดับทุกข์หรือสภาพที่หมดปัญหา
- (4) มรรค ความจริงว่าด้วยวิธีการปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์หรือวิธีการแก้ปัญหา

ทุกข์ (ความจริงที่ควรกำหนดรู้)

ปัญหาทางกายและปัญหาทางใจ มนุษย์จึงต้องไม่
ประมาท และเตรียมพร้อมเพื่อเผชิญกับความทุกข์จึงเป็น
สถานะที่ควรกำหนดรู้

1) ชั้น 5 ชีวิตมีองค์ประกอบ 5 อย่าง เรียกว่า ชั้น 5 ได้แก่
รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ การจะดับทุกข์ของชีวิตได้
จะต้องรู้และเข้าใจความจริงของชีวิตอย่างแจ่มแจ้ง

1) รูป คือ ส่วนที่เป็นร่างกาย และพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย หรือส่วนที่เป็นวัตถุ อันเป็นผลรวมของธาตุดั้งเดิม เรียกว่า ธาตุ 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ

2) เวทนา คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับรู้สิ่งต่างๆ มี 3 ประการ ได้แก่ สุขเวทนา ความรู้สึกดี หรือสบายใจ ทุกขเวทนา ความรู้สึกไม่ดี หรือไม่สบายใจ และอุเบกขาเวทนา ความรู้สึกเฉย ๆ หรือกลางๆ

3) ๓ัญญา คือ การจำได้ การกำหนดหมายรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง สามารถแยกแยะออกได้ว่าเป็นอะไร ซึ่งเป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากเวทนา

4) ๓ังขาร คือ สิ่งที่ปรุงแต่งจิตหรือสิ่งกระตุ้นผลักดันให้มนุษย์กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นผลรวมของการรับรู้ ความรู้สึกและความจำได้ เป็นขั้นตอนที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมทั้งด้านบวกและด้านลบ

5) ๓ิญญาณ คือ การรับรู้ผ่านประสาทการรับรู้ 6 ทาง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

ไตรลักษณ์ หมายถึง ลักษณะทั่วไปหรือลักษณะที่เหมือนกัน
ของสิ่งต่างๆ กล่าวคือ สิ่งทั้งปวงจะต้องตกอยู่ในสภาพที่เหมือน มี
ร่วมกัน เสมอกัน จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญลักษณะ ไตรลักษณ์
หรือกฎธรรมชาติที่เป็นลักษณะร่วมของสิ่งต่างๆ มีอยู่ 3 ประการ

อนิจจตา หรืออนิจจัง หรือที่มักเรียกกันว่า ความไม่เที่ยง
ความไม่คงที่ หรือไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป
รวมความว่าสิ่งต่าง ๆ ล้วนมีความเปลี่ยนแปลงไปตาม
ธรรมชาติ ไม่มีสิ่งใดคงที่ถาวรอยู่เช่นนั้นตลอดไป

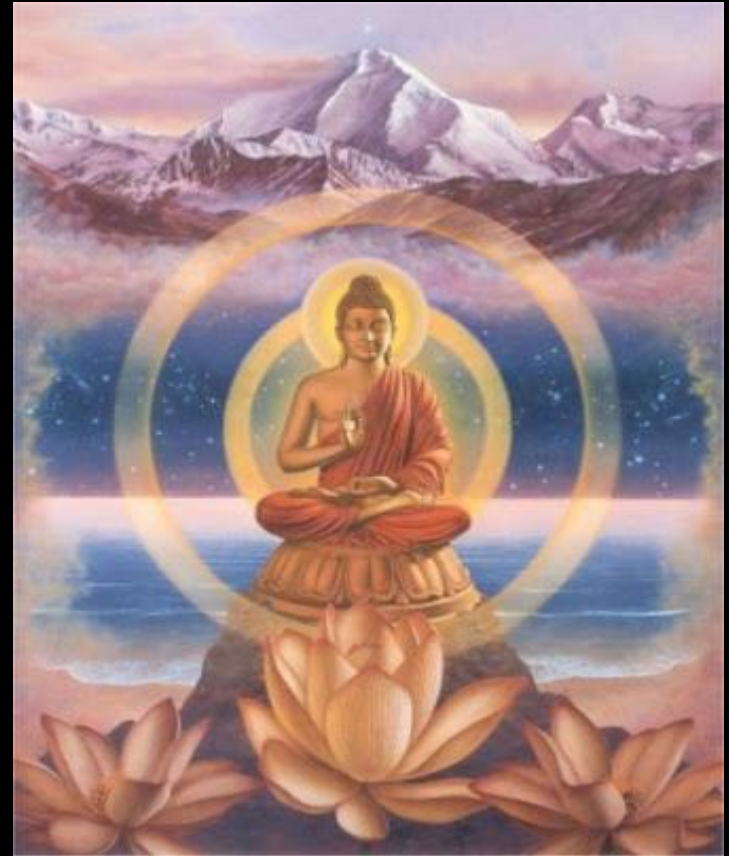
ทุกขตา หรือทุกขัง ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วย
การเกิดขึ้นและสลายตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็น
อย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป ทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้

อนัตตตา ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริง
ของสรรพสิ่ง เพราะสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากขั้น 5 เป็นสิ่งไม่
เที่ยงและเป็นทุกข์ มีความเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมดา รวมทั้ง
ไม่เป็นไปตามอำนาจการบังคับบัญชาของเรา หากสิ่งต่าง ๆ เป็น
อัตตตา เราต้องสามารถบังคับบัญชาให้เป็นไปตามความ
ปรารถนาของเราได้ เช่น เราไม่อยากจะเจ็บ ตาย หรือไม่อยากจะ
เป็นทุกข์ แต่เราไม่สามารถห้ามได้เป็นต้น

การศึกษาเรื่องของไตรลักษณ์นั้น เพื่อให้เข้าใจและรู้เท่าทัน

ตามความเป็นจริง

ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มี
ตัวตนที่แท้จริง จึงไม่ควรยึดมั่น
ถือมั่นว่าเป็นเรา เป็นเขา เป็นของ
เรา เป็นของเขาตลอดไป จะต้องมีการ
พลัดพรากจากกันไปในที่สุด

สมมุทัย ความจริงว่าด้วยเหตุให้เกิดทุกข์ จัดเป็นความที่
ควรละ เพราะเป็นสาเหตุให้เกิดทุกข์หรือเกิดปัญหา

1) **หลักธรรม (วัฏฏะ 3) พระพุทธศาสนามีหลักคำสอน**
ว่าด้วยการเวียนว่ายตายเกิด เรียกว่า **สังสารวัฏ** โดยหลักความเม
เชื่อว่ามนุษย์ตราบเท่าที่ยังมีกิเลสอยู่ เมื่อตายไปแล้วต้องไปเกิดใน
ภพใดภพหนึ่ง และเมื่อตายในภพใหม่ก็ต้องไปเกิดใหม่อีก เป็น
เช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนกว่าจะทำลายกิเลสให้หมดสิ้นจึงจะหลุดพ้น
จากวงจรการเวียนว่ายตายเกิดนี้ได้

วิญญูะ แปลว่า วนหรือวงกรม หมายถึง วงจรแห่ง
การเวียนว่าย ตายเกิด มีอยู่ 3 ประการดังนี้

1) กิเลสวิญญูะ วงจรกิเลส

2) กรรมวิญญูะ วงจรกรรม

3) วิบากวิญญูะ วงจรวิบากหรือผลของกรรม

กิเลส คือ สิ่งที่ทำให้เกิดกรรม เมื่อมีกรรม วิบากซึ่ง
เป็นผลของกรรมก็เกิดมีขึ้น กรรมจึงเป็นเหตุที่ก่อให้เกิด
ผลหรือวิบาก กล่าวคือ ผู้ทำกรรมย่อมได้รับผลของกรรม
(วิบาก) อย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง ถ้าผลของกรรมดีเป็น
ความสุขก็เกิดกิเลส หลงระเริงยินดีและยึดติดแล้วกระทำ
กรรมต่าง ๆ เพื่อให้ความสุขดำรงอยู่ได้นาน

กิเลส กรรม วิบาก เกิดวนเวียนเป็นวงจรอย่างไร
พระพุทธศาสนาเชื่อว่าตราบดีที่มนุษย์ยังตัดวงจรของ
วัฏฏะด้วยการทำลายกิเลสให้หมดสิ้นไปไม่ได้ ชีวิตของ
มนุษย์ก็จะยังติดข้องวนเวียนอยู่ในวงจรของวัฏฏะทั้งสาม
เหมือนปลาที่ติดข้องอยู่ในตาข่ายของแหวนตราบนั้น
ต่อเมื่อเข้าถึงนิพพานแล้ว วัฏฏะหรือสังสารวัฏจึงจะหยุด
ลงโดยสิ้นเชิง

ปปัญจธรรม 3

ปปัญจธรรม แปลว่า สิ่งที่ทำให้เกิดความเนิ่นช้า

หมายถึง อกุศลธรรมที่เป็นตัวเหตุให้เข้าถึงพระนิพพานช้า

เพราะเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุพระนิพพานในความหมาย

ระดับพื้นฐานการดำรงชีวิต หมายถึง สิ่งที่ทำให้จิตใจ

ฟุ้งซ่าน ลับสน มีอยู่ 3 ประการ